

Arhitekta ētikas un profesionālas rīcības kodekss

Pieņemts Latvijas Arhitektu savienības padomē 2012. gada 17. decembrī.

Šis ARHITEKTA ĒTIKAS UN PROFESIONĀLĀS RĪCĪBAS KODEKSS (turpmāk – kodekss) nosaka arhitekta rīcības un ētikas principus saskaņā ar Eiropas Arhitektu padomes (The Architects' Council of Europe – ACE) Deontoloģijas kodeksu arhitektūras pakalpojumu sniedzējiem un ir kontekstā ar Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū.

Definīcijas

Arhitekts šā kodeksa izpratnē ir fiziska persona, kam normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā ir tiesības lietot arhitekta profesionālo nosaukumu Latvijas Republikā.

Arhitekta prakse – profesionālo darbību un veicamo uzdevumu kopums arhitektūras pakalpojumu sniegšanai.

Arhitektūras pakalpojums (turpmāk – pakalpojums) – profesionālā darbība arhitekta profesijas standartā noteiktajās jomās, ieskaitot, bet neaprobežojoties ar visu līmeņu teritoriju attīstības plānošanas dokumentācijas, visu veidu būvprojektu, pilsētu, transporta sistēmu, ainavu un interjeru projektu izstrādāšanu, šo projektu vadību, koordināciju, organizēšanu, ieviešanas un realizācijas uzraudzību, t. sk. būvuzraudzību, autoruzraudzību, būvprojektu, būvdarbu izsoļu (iepirkumu) vadību un būvniecības līgumu administrēšanu, kā arī konsultācijas un ekspertīzes šajās jomās u. c.

levads

Šis kodekss ir saistošs visiem Latvijas Arhitektu savienības biedriem neatkarīgi no viņu statusa.

Kodeksa vispārīgais princips: piedāvājot sabiedrībai specifiskas zināšanas, profesionālās iemaņas un spējas, kas ir nozīmīgas kultūrvides veidošanai un attīstībai, arhitekts savā profesionālajā darbībā īsteno visaugstākos neatkarības, objektivitātes, dienesta noslēpuma, godīguma, kompetences, profesionālisma un pakalpojumu kvalitātes standartus.

Kodeksa pamatprincipu neievērošana būs faktors, kas tiks ņemts vērā, ja būs nepieciešams izvērtēt arhitekta rīcību vai kompetenci.

Ne katra arhitekta kļūme vai kāda šajā kodeksā definētā principa vai pienākuma neievērošana visos gadījumos kļūs par pamatu pretenzijas celšanai vai disciplinārā procesa ierosināšanai.

Vispārējie pienākumi

1. Kā brīvās profesijas¹ pārstāvis arhitekts ir godprātīgs visā savā rīcībā.
2. Arhitekts uztur un nepārtraukti pilnveido savas profesionālās zināšanas un prasmes visās ar viņa praksi saistītajās jomās.

¹ Brīvās profesijas ir profesijas, kurās, pamatojoties uz atbilstīgu profesionālo kvalifikāciju, atbildīgi un profesionāli neatkarīgi darbību veic personas, kuras sniedz intelektuālos un konceptuālos pakalpojumus klienta un sabiedrības interesēs. (EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA 2005/36/EK (43))

Profesionālie pakalpojumi jeb "brīvās profesijas" ir profesijas, kurās nepieciešama īpaša apmācība mākslā vai zinātnē: juristi, notāri, inženieri, arhitekti, ārsti, grāmatveži u. c. Šie profesionāļi ir neatņemama sastāvdaļa Eiropas Savienības ekonomikā. Viņu sniegtajiem pakalpojumiem ir būtiska nozīme uzņēmējdarbībā un patērētāju ikdienā, un tiem ir liela ietekme uz konkurētspēju citās nozarēs. Profesionālie pakalpojumi parasti ir stingri reglamentēta nozare Eiropas un citās valstīs. (http://ec.europa.eu/competition/sectors/professional_services/overview_en.html).

3. Arhitekts nepārtraukti ceļ izcilības standartus visās prakses jomās, ieskaitot arhitektūras izglītību, pētniecību, apmācību, projektēšanu, tehnoloģijas, būvniecības metodes un praksi.
4. Arhitekts savas profesionālās darbības veikšanai nodarbina kvalificētu, profesionālajiem standartiem atbilstošu personālu, organizējot tā darbu saskaņā ar efektīviem iekšējās kārtības un uzraudzības noteikumiem.
5. Arhitekts ir atbildīgs par viņa vārdā vai tā kontrolē strādājošu personu kompetenci un to pienācīgu uzraudzību.
6. Arhitektam ir tiesības atkāpties no pakalpojumu vai darba līguma, ja to izpilde prasa nepieņemamus kompromisus un ir pretrunā ar šo kodeksu.
7. Tikai apzinot projekta vai pakalpojuma veidu un apjomu, arhitekts piedāvā klientam pilnu izmaksu tāmi, kas varētu pilnībā segt darba vai pakalpojumu izmaksas un tiek balstīta uz vienu vai vairākām atbildības apmēra noteikšanas metodēm:
 - neatkarīgs vēsturisko izmaksu datu grafiks,
 - cilvēkstundu resursu grafiks,
 - stundas tarifa laika likme, ieskaitot loģiski pierādāmus pieskaitāmos izdevumus, algu līmeņus un atbilstošo peļņas un riska pakāpi,
 - pilnas samaksas izcenojums vai tāme, pamatojoties uz cilvēkstundām un citiem nepieciešamajiem resursiem, kopā ar pierādāmiem pieskaitāmajiem izdevumiem, algu apmēru līmeni, atbilstošo peļņas un riska pakāpi, kas ļauj nodrošināt profesionālās kvalifikācijas uzturēšanu un attīstību, kā arī aprīkojuma reinvestīciju līmeni,
 - rekomendējošās izcenojumu procentu likmes.
8. Pārrunājot pakalpojuma līguma noteikumus, arhitekts nepārskata klientam paziņoto cenu piedāvājumu, ņemot vērā iegūtās ziņas par tā paša darba vai pakalpojuma cenu, ko tika piedāvājis cits arhitekts.
9. Arhitekta dalība dažādās personālsabiedrībās un kapitālsabiedrībās neatbrīvo viņu no šā kodeksa ievērošanas. Piedalīšanās dažādās komercsabiedrībās ir pieļaujama, ja tā nav pretrunā ar šo kodeksu.

Pienākumi sabiedrības interesēs

Pamatprincips

Apzinoties savas profesionālās darbības ietekmi uz sabiedrību un apkārtējo vidi, arhitekts savā profesionālajā darbībā rīkojas pēc likuma burtu un gara. Arhitekts pirmām kārtām darbojas sabiedrības interesēs un noraida darbu, kas ir pretrunā ar tām.

10. Arhitekts savā radošajā darbībā ciena, saglabā un attīsta dabas un kultūras radīto vērtību kopumu un ar savu darbu cenšas ne tikai uzlabot apkārtējās vides estētisko kvalitāti, bet arī veidot kvalitatīvu un ilgtspējīgu dzīves vidi, pilnībā apzinoties sava darba rezultāta ietekmi uz visu to lietotāju daudzveidīgajām interesēm.
11. Arhitekts nereklamē un nepasniež sevi vai savus pakalpojumus nepatiesā vai maldinošā veidā un nepieļauj, ka to dara citas personas – neatkarīgi no tā, vai tās rīkojas viņa vārdā vai ne. Arhitekts reklāmas nolūkos izmanto savus darbus un tos darbus, kuru realizācijā viņam ir bijusi būtiska loma, norādot savas līdzdalības pakāpi. Reklāma nedrīkst būt salīdzinoša un uzbāzīga.
12. Arhitekts izvairās no dalības pasākumā vai nonākšanas situācijā, kas ir nesavienojama ar viņa profesionālajiem pienākumiem vai var izraisīt šaubas par viņa neatkarību, objektivitāti vai godprātību.
13. Arhitektam ir aizliegts reklamēt ar profesionālo jomu saistītu ražojumu, izņemot gadījumus, kad ražojuma izstrādē ieguldīts arhitekta intelektuālais vai finansiālais īpašums (šādā gadījumā par to jābūt skaidrai norādei reklāmas tekstā).
14. Arhitekts neizsaka viedokli, kā arī neatbalsta un nepiekrīt nevienam rakstiskam vai cita veida viedoklim, kurš ir pretrunā ar viņa zināšanām vai profesionālo viedokli vai par kuru zināms, ka tas ir maldinošs

vai netaisnīgs attiecībā uz citām personām vai kā citādi diskreditē arhitekta profesiju, klientu vai lietotāju.

15. Arhitekts neveicina, nesekmē, neatbalsta un nesamierinās ar jebkādu rīcību, kura, visticamāk, atbalsta nozieguma izdarīšanu, kā arī neētisku vai citu darbību, kura, iespējams, ir vērsta uz finanšu vai fiskālo nelikumību vai pārkāpumu slēpšanu vai sagrozīšanu.
16. Arhitekts izvairās no situācijām, kurās arhitekta personiskās intereses ir vai var būt pretrunā ar profesionālajiem pienākumiem pret sabiedrību, klientu vai kolēģiem.
17. Arhitekts nepieļauj interešu konfliktu, kas var rasties gadījumos, kad jāpieņem lēmumi par paša sagatavotiem dokumentiem.
18. Sniedzot pakalpojumus ārvalstīs, arhitektam ir saistošs šis kodekss un attiecīgās valsts profesionālās darbības un ētikas kodeksi un likumi.
19. Veicot profesionālus pakalpojumus sabiedrības interesēs bez atlīdzības – brīvprātīga darba kārtā (pro bono), arhitekts ievēro šā kodeksa un citus ar šāda veida pakalpojumu sniegšanu saistīto standartu un normatīvo aktu noteikumus.

Pienākumi pret klientu

Pamatprincips

Arhitekta pienākums ir veikt darbu vai sniegt pakalpojumus uzticīgi, apzinīgi, kompetenti, profesionāli, ievērojot attiecīgus tehniskos un profesionālos standartus. Arhitekts izsaka neietekmētu un objektīvu spriedumu. Sniedzot arhitekta pakalpojumus, neatkarīgam, objektīvam, zinātniskam un profesionālam spriedumam ir prioritāte pār jebkādu citu motīvu.

20. Arhitekts respektē sava klienta izteiktās vēlmes un prasības, ciktāl šādas vēlmes un prasības nav pretrunā ar atbilstību šā kodeksa principiem.
21. Arhitekts uzņemas profesionālu darbu tikai tad, ja viņam ir atbilstošas zināšanas un spējas un ja atlīdzība par pakalpojumu nodrošina pietiekamus finanšu un tehniskos resursus, lai visos aspektos izpildītu savus pienākumus pret klientu.
22. Atlīdzību, kas maksājama arhitektam, veido tikai tās summas, kas noteiktas atbilstošajā pakalpojumu vai darba līgumā.
23. Arhitekts nepiedāvā dāvanas vai maksājumus, lai nodrošinātu darba tiesisko attiecību nodibināšanu vai darba oficiālu akceptēšanu valsts, pašvaldību vai tām pielīdzināmās institūcijās un nepiedāvā, kā arī nepieņem no klienta, potenciāla lietotāja, būvuzņēmēja, projekta vai būvniecības vadītāja, uzraugiem, starpniekiem, citiem darbuzņēmējiem, preču piegādātājiem un jebkurām citām personām jebkādas dāvanas vai maksājumus, lai gūtu slēptu labumu.
24. Arhitekts nekavējoties informē klientu par jebkādiem būtiskiem apstākļiem, kas kļuvuši viņam zināmi un kas varētu izraisīt interešu konfliktu.
25. Arhitekts sniedz saviem klientiem, esošajiem vai potenciālajiem lietotājiem neatkarīgu un objektīvu padomu.
26. Pakalpojumu veikšanai arhitekts piesaista attiecīgas jomas konsultantus un apakšuzņēmējus, vadoties tikai no izglītības, pieredzes un kompetences kritērijiem.
27. Arhitekts sniedz profesionālos pakalpojumus uz rakstveida līguma pamata, kurā obligāti ir iekļaujami šādi nosacījumi:
 - līguma priekšmets un darba apjoms,
 - atlīdzības apmērs un/vai atlīdzības veids,
 - pakalpojuma vai projekta budžets, ja tāds tiek noteikts,
 - maksājumu kārtība,
 - darbu izpildes termiņi,
 - arhitekta, pasūtītāja un citu projektā iesaistīto personu pienākumi un to sadalījums,

- līgumsaistību izbeigšanas noteikumi,
- strīdu izšķiršanas kārtība.

Līgumā iekļauj arī citus specifiskus un būtiskus noteikumus.

- Arhitekts ievēro darījumu konfidencialitāti, un viņam ir pienākums neizpaust konfidencialu informāciju bez iepriekšējas rakstiskas klienta un jebkuras attiecīgās puses piekrišanas, ja vien šādu izpaušanu nepieprasa likums.
- Arhitekts veic savu profesionālo darbu bez nepamatotiem kavējumiem, atbilstoši normatīvajiem aktiem, profesionālajiem standartiem un, ciktāl tas ir viņa kontrolē, saprātīgos, līgumos atrunātos termiņos.
- Arhitekts savlaicīgi informē klientu par klienta vārdā veicamo darbu vai pakalpojumu norisi un par jebkādiem faktoriem, kas var ietekmēt to kvalitāti, izmaksas vai darbu izpildes termiņus.
- Arhitekts pastāvīgi uztur spēkā profesionālās atbildības apdrošināšanu, kuras segums un termiņš atbilst Arhitekta likumā paredzētajai atbildībai, ievērojot viņa uzņemto projektu mērogu, darbu un pakalpojuma raksturu un apjomu.
- Pirms līguma noslēgšanas arhitektam ir pienākums informēt klientu par profesionālās atbildības apdrošināšanas esamību un tās apmēru.
- Arhitektam ir pienākums nekavējoties un pretimnākoši izskatīt iesniegtās sūdzības un atbildēt uz tām rakstiski.
- Arhitekts iepazīstina klientus ar pieejamajiem strīdu izskatīšanas veidiem (neatkarīgi no tā, vai tādi ir vai nav noteikti pakalpojumu sniedzēja darba līgumā): samierināšana, mediācija, šķīrējtiesa vai cita attiecīgās jurisdikcijas tiesas lēmuma alternatīva.
- Arhitekts vada un koordinē citu projektā iesaistīto profesionāļu darbu neatkarīgi no tā, vai tos nolīdzis pats arhitekts vai klients. Arhitekts ir tiesīgs pieprasīt no klienta un saņemt atlīdzību par klienta nolīgto profesionāļu darbu vadīšanu un koordinēšanu.

Pienākumi profesijas interesēs

Pamatprincips

Arhitektam ir pienākums saglabāt savu neatkarību, objektivitāti, konfidencialitāti, profesionālo godīgumu un cieņu un savās darbībās ievērot citu personu likumīgās tiesības un intereses, turklāt viņam ir pienākums atzīt savu kolēģu profesionālos centienus un ieguldījumu, kā arī ievērot to tiesības.

Arhitekts atzīst ieguldījumu, kādu viņa darbam vai pakalpojumiem sniegušas citas personas, piemēram, darbinieki, klients, konsultanti, apakšuzņēmēji, būvinženieri un tehnisko pakalpojumu inženieri, ainavu arhitekti un citas projekta grupā iesaistītās personas.

- Arhitekts veic savu profesionālo darbību neatkarīgi, objektīvi, godīgi, taisnīgi, ievērojot konfidencialitātes principus.
- Arhitekts apņemas neiesaistīties partnerībā vai darboties izpildinstitūcijā kopā ar personu, kurai ir kriminālā sodāmība, kas var negatīvi ietekmēt arhitekta reputāciju, kura iesaistīta nenokārtotā bankrota procedūrā, kuras vārds ir ticis svītrots no jebkāda profesionālā reģistra, ja vien tas nav darīts pēc šīs personas lūguma, vai kura par neētisku rīcību ir izslēgta no Latvijas Arhitektu savienības vai citas profesionālās organizācijas.
- Arhitekts savā darbībā cenšas veicināt savas profesijas neatkarību, objektivitāti, cieņu un godīgumu, kā arī nodrošina, lai viņu pārstāvji un darbinieki rīkotos atbilstoši šim kodeksam, lai ikviena persona, kas sadarbojas ar arhitektu, varētu būt pārliecināta par tās aizsargātību pret nekompetenci, nepatiesiem vai maldinošiem paziņojumiem.
- Arhitekts pats vai ar citu personu starpniecību nedrīkst pārstāvēt būvuzņēmēju, ražotāju, izplatītāju vai tirgotāju intereses.

40. Arhitekts nedrīkst ne tieši, ne pastarpināti pieprasīt vai pieņemt atlīdzību no materiālu vai aprīkojuma ražotājiem un piegādātājiem par viņu produktu ieteikšanu vai iekļaušanu projektā. Arhitektam savi ieteikumi šajā aspektā jāsniedz, tikai balstoties uz neatkarīgu profesionālu spriedumu bezkompromisa izvērtējumu.
41. Piegādātāju ieteikumi ir jāizvērtē ar pienācīgu piesardzību un iespējami objektīvi, salīdzinot tos ar citiem piedāvājumiem.
42. Ir pieļaujama papildu izglītošanās par materiāliem un produktiem, apmeklējot bezmaksas seminārus un piedaloties reklāmas braucienos.
43. Pakalpojumu piedāvājumus, līgumus, garantijas, paziņojumus amatpersonām vai citu oficiālu informāciju, kas tiek sniegta arhitekta vai arhitektu biroja vārdā, sagatavo pats arhitekts vai cita persona viņa tiešā pārraudzībā.
44. Arhitekts nepiesavinās cita arhitekta intelektuālo īpašumu un neizmanto tā idejas, ja vien no arhitekta, kuram ir tiesības uz šādu īpašumu vai ideju, nav saņemts nepārprotams pilnvarojums vai piekrišana.
45. Arhitekts nepiedalās projektēšanas vai iepirkuma konkursā un neiesniedz iepirkuma piedāvājumu, ja konkursa noteikumi un piešķiramā līguma nosacījumi neparedz arhitektu intelektuālā īpašuma tiesisko aizsardzību.
46. Arhitekts nodrošina savas prakses ietvaros radīto drukāto un digitālo dokumentu atbilstošu apriti, sistematizēšanu un uzglabāšanu.
47. Arhitekts nepieļauj diskrimināciju, pamatojies uz rasi, dzimumu, reliģiju, invaliditāti, ģimenes stāvokli vai seksuālo orientāciju.
48. Arhitekts, kurš ticis iecelts par konkursa vērtētāju, nav tiesīgs darboties jebkādā citā statusā, kas saistīts ar vai izriet no konkursa priekšmeta. Šis punkts neattiecas uz arhitekta darbību tās organizācijas vai institūcijas ietvaros, kuru viņš pārstāvējis kā konkursa vērtētājs.
49. Arhitekts aizmuguriski, ļaunprātīgi vai netaisnīgi nekritizē un nediskreditē citas personas arhitektūras veikumu. Arhitekts nedrīkst nepatiesi vai ļaunprātīgi kaitēt cita arhitekta reputācijai vai prakses interesēm. Arhitektam īpaši jāizvairās no izteikumiem, kas netaisnīgi un tīšuprāt ceļ neslavu citam arhitektam. Šie nosacījumi nepasargā arhitektu no profesionālas diskusijas vai savas darbības kritiska izvērtējuma uzklaustīšanas. Arhitekts kolēģu darbības vai darbu kritiku pauž argumentēti, korekti un ar savstarpēju cieņu.
50. Ja arhitektam tiek piedāvāts uzņemties projektu vai citu darbu un attiecīgajam arhitektam ir zināms vai tam ir iespēja ar saprātīgiem līdzekļiem uzzināt, ka citam arhitektam ir spēkā esošs līgums par šo pašu projektu vai darbu, viņam ir pienākums par to nekavējoties paziņot šādam citam arhitektam.
51. Arhitekts var pārņemt cita arhitekta iesāktu darbu, ja līgums ar arhitektu, kas iepriekš ticis nolīgts šim pašam projektam, ir izbeigts atbilstoši līguma nosacījumiem vai normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā vai arī šis arhitekts ir miris, kļuvis un atzīts par rīcībnespējīgu vai pats oficiāli akceptētā formā ir atteicies no sava iesāktā darba turpināšanas.
52. Arhitekts paraksta un apzīmogo tikai viņa uzraudzībā vai kontrolē izstrādāto projekta vai citu ar uzdevuma izpildi saistītu dokumentāciju.
53. Uzņemoties līgumdarbu, kas paredz būtiskas izmaiņas jau izbūvētā objektā, kur darbi ir izpildīti saskaņā ar cita dzīva un rīcībnespējīga arhitekta doto risinājumu, arhitekts konsultējas ar autoru par iecerētajām izmaiņām. Ja iespējams, arhitekts oriģinālā darba autoram piedāvā sadarbību izmaiņu veikšanā vai iespēju sniegt konsultācijas līgumdarba ietvaros.
54. Arhitektam, kuram uzdots sniegt atzinumu par cita arhitekta darbu, ir pienākums paziņot par to attiecīgajam arhitektam, ja vien šāda rīcība nekaitē notiekošai vai iespējamai tiesvedībai.
55. Arhitekts pārvalda savu mantu un finanses, kā arī savas firmas mantu un finanses atbilstoši normatīvajiem aktiem un labas prakses principiem.
56. Ja Latvijas Arhitektu savienības profesionālās uzraudzības institūcija izvirza sūdzību vai ierosina disciplinārlietu pret arhitektu vai pret juridisko personu, kurā ir reģistrēts arhitekts, attiecīgajam

arhitektam vai juridisko personu pārstāvošajam arhitektam jāierodas personīgi, lai atbildētu uz sūdzību vai piedalītos disciplinārlietas izskatīšanā.

Pienākumi pret profesionālo organizāciju

57. Pārrunās ar klientiem, sabiedrību, pārvaldes institūcijām un citām fiziskām vai juridiskām personām arhitekts respektē Latvijas Arhitektu savienības darbības politiku principus, paziņojumus un lēmumus. Tas neietekmē arhitekta tiesības kritizēt profesionālo organizāciju ar mērķi uzlabot tās darbu.
58. Arhitektam pēc pieprasījuma un apjomā, kas nav pretrunā ar likumu normām, ir jāsniedz visa informācija par savu praksi Latvijas Arhitektu savienības atbilstošajām institūcijām, pusēm ievērojot konfidencialitātes un personu datu aizsardzības normatīvo aktu noteikumus.
59. Arhitektam ir jāpieņem ievēlēšanu Latvijas Arhitektu savienības amatā vismaz uz vienu termiņu, ja vien nepastāv būtiski, objektīvi ierobežojumi amata ieņemšanai.
60. Arhitekts informē Latvijas Arhitektu savienību par jebkuru gadījumu, kas dod pamatotu pārliecību par šā kodeksa pārkāpumu. Arhitekts nevar izvairīties no šāda ētiska pienākuma, izdarot izņēmumus vai slēdzot privātas vienošanās par konfidencialitāti.
61. Arhitektam ir tiesības uz hipotētisku pieņēmumu pamata konsultēties ar Latvijas Arhitektu savienību par situācijas būtību un saņemt nepieciešamo informāciju vai padomu.

Konkursi

62. Latvijas Arhitektu savienība atzīst konkursus, kas tiek organizēti saskaņā ar Latvijas Arhitektu savienības konkursu labās prakses nolikumu, kurš paredz:
 - profesionālai rūpībai atbilstošu praksi,
 - brīvas un godīgas konkurences apstākļus,
 - autortiesību ievērošanu,
 - taisnīgu un vienlīdzīgu attieksmi pret visiem dalībniekiem,
 - adekvātu atlīdzību,
 - arhitektoniskās kvalitātes, ilgtspējīgas būvniecības, teritoriju ilgtspējīgas attīstības un vides pieejamības principu īstenošanu,
 - procedūras atklātumu.
63. Arhitekts nekādā statusā neiesaistās konkursos, kurus Latvijas Arhitektu savienība pasludinājusi par neatbilstošiem Latvijas Arhitektu savienības konkursu labās prakses nolikumam.
64. Arhitekts nekavējoties informē Latvijas Arhitektu savienību par jebkuru uzaicinājumu piedalīties konkursā, iepirkumā vai atzinuma sniegšanā, par kuru rodas šaubas par atbilstību Latvijas Arhitektu savienības konkursu labās prakses nolikumam.